

סימן צא סעיף א - מקורות לשיעור 1

דין השתמשות דבר היתר צונן בכלי איסור

ש"ך יורה דעה סימן צא

ג (פמ"ג) ודוקא כו'. דברי הרב צריכין ביאור כי גם דבריו בת"ח ובד"מ צ"ע שב
ת"ח כלל י"ז דין ב' הביא לי הא"ח (שכתב כן בשם הרא"ה ומביאו ב"י בס"ס ק"ה) דכלי של עובד
כוכבים שהודחו יפה מותר ליתן בו תבלין או בצל או שאר דברים חריפים שאינו מוציא דבר קשה
יבש ביבש עכ"ל

ואח"כ כתב **בדין ד'** "אמנם הטור י"ד סי' צ"א בשם בעל העיטור כתב דכל מידי דבעי הדחה כגון
בשר צונן בקערה של איסור צונן אסור לכתחלה דלמא אכיל בלא הדחה ודוקא בשר מבושל דלאו
אורחיה בהדחה אבל מידי דאורחיה בהדחה כגון בשר חי וכיוצא בו שרי לכתחלה ע"כ ומשמע
דתבלין וכיוצא בהן דאין דרכן להדיח אסור ליתן בכלי איסור **אך יש לחלק דכלי איסור שמשתמשין
בו בחמין אסור להשתמש בו היתר צונן וכ"כ הטור י"ד בהדיא בסימן קכ"א אמנם אם נשתמשו בו
איסור צונן מותר להשתמש בו היתר צונן לכתחלה ולכן התיר הרשב"א למלוח בשר בכלי של יין
נסך אפילו לכתחלה וכן מצינו בכלי חמץ שמותר להשתמש בו מצה ומיירי בכה"ג כדאיתא בש"ס
והביאו הטא"ח סי' תנ"א וכן משמע בי"ד סי' ס"ט אי נמי יש לחלק בין אם רחץ הכלי תחילה היטב
או לא רחצו דאם רחצו תחילה היטב ודאי שרי כמ"ש בי"ד סי' קכ"ב עכ"ל.
וכה"ג כ' בד"מ שהקשה מתחלה "דק' מהך דבעל העיטור על הך דמצה וחילק מתחילה בין היתר לח
או יבש ואח"כ כתב ועוד נראה דיש לחלק בין דבר שבלע האיסור בחם כו' ושתירוץ זה נראה לו
עיקר".**

ומזה תבין **דדעתו** דאף שהכלי הוא אסור מפני שיש בו בליעת איסור מ"מ כיון **שלא נבלע בו האיסור**
ע"י חמין רק ע"י כבוש או מליחה וכה"ג מותר להשתמש בו **צונן** (ודברי העט"ז בזה מגומגמים ע"ש)
זה הוא דרכו של הרב.

אבל כל דבריו מתחילתן ועד סופן אינם מובנים לי

בראש מה שכתב אך יש לחלק כו' וכ"כ הטי"ד בסי' קכ"א כו' לא ירדתי לסוף דעתו כי לא נמצא שם
כן ואדרבה משמע שם בהדיא איפכא שכי **הטור שם וז"ל**: "כלים שנשתמשו בהם בחמין כגון קדרות
ויורות מגעילן ומטבילן והן מותרים וכתב רשב"ם דוקא מגעילן ואח"כ מטבילן אבל אם הטבילן
תחילה הוי כטובל ושרץ בידו אבל ר"י **כתב שיכול להטבילן תחילה ואם לא ירצה להשתמש בו אלא
צונן יכול להטבילו ולהשתמש בו צונן** וכשירצה להשתמש בו חמין יגעילו ויספיק לו טבילה שהטבילו
כבר" עכ"ל

וכ"כ הרא"ש בסוף עבודת כוכבים,

ומה שכתב ולכן התיר הרשב"א (למלוח בשר בכלי של יין נסך אפילו לכתחלה) כו', אינו ענין לכאן
דבלא"ה שפיר התיר הרשב"א דהא בשר חי דרכו להדיח. ואי משום שמלחו האי מליחה לאו כלום
היא. כמ"ש הרשב"א שם כמה טעמים, והביאו ב"י בסוף סי' ק"ה ע"ש.

מה שכי' וכן מצינו בכלי חמץ כו' כדאיתא בש"ס כ' **אינו מוסכם אליבא דכ"ע** אלא דעת הרי"ף בפי'
כל שעה דאפילו לא נבלע אלא ע"י בית שאור וחרוסת אסור להשתמש בו מצה צונן והוא דעת

הרמב"ם והרמב"ן ושאר פוסקים וכמבואר בב"י בא"ח שם והרשב"א בחדושו פכ"ה הביא ראייה מדברי רי"ף והרמב"ן אלו ומביאו ב"י בסימן ס"ט. **אכן דעת הרא"ש פ' כל שעה והטא"ח שם שבבית שאור וחרוסת מותר להשתמש בהם מצה בצונן** (אבל גם לדבריהם אין זה מבואר בש"ס רק שהם גורסים כל הכלים שנשתמש בהם חמץ בצונן מותר להשתמש בהם מצה חוץ מבית שאור וחרוסת ומפרשים מותר להשתמש בהם מצה בחמין אבל צונן סוברים מסברא דאפילו בית שאור וחרוסת מותר כמבואר שם ע"ש) **ומשמע דלדעתם דה"ה אם נבלע חמץ בחמין דמותר להשתמש בהן מצה בצונן דמה לי נבלע ע"י צונן או ע"י חמין**. ואדרבה הרא"ש שם הביא מחלוקת הפוסקים דיש סוברים דלבית שאור וחרוסת אפי' הגעלה לא מהני אף על גב דלשאר כלים שנשתמשו בהם בחמין פשיטא דלכ"ע מהני הגעלה. ואף על גב דבש"ס במסכת עבודת כוכבים (דף ל"ד ע"א) מחלק זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן היינו להשתמי' בהן היתר חמין או כבוש וכיוצא בו אבל נשתמש בהן היתר צונן פשיטא דאין חילוק. **וכן מבואר בר"ן בפ' כל שעה דאפי' נשתמש בהן חמץ בחמין מותר להשתמש בהם מצה בצונן**. וכן משמע בהדיא בשה"ת ובש"ד סי' פ"ה ובסמ"ג לאוין קמ"א (דנ"ב ע"ב) שהביאו רא"י לכלים שנתבשל בהם בב"ח שמותר להשתמש בצונן מחבית של יין נסך שמותר להשתמש בהן. והכי משמע להדיא מדברי הרשב"א בחידושו שם דאפילו אם נשתמש בכלי דבר איסור בחמין מותר לאכול בו אח"כ צונן לח בלא הדחה כלל לא הכלי ולא המאכל אלא שמקנח הכלי ע"ש.

ומ"ש וכן משמע בי"ד סי' ס"ט אמת שמדברי הטור שם משמע להדיא: "דאם מלח בשר בקערה שאינה מנוקבת דמותר לאכול בה אח"כ צונן וא"צ להדיח לא הקערה ולא המאכל". אבל הי"א שהביא הטור שם שהסכים עמהם הם הרשב"א וסייעתו שהביא בב"י שם דס"ל בהדיא דאפילו נשתמש בקערה איסור רותח הדין כן וא"כ הדרא קושיא לדוכתא שהרי הרשב"א פסק בתה"א והקצר כבעל העיטור ומביאו ב"י (דהיינו שהרשב"א סותר את עצמו מצד אחד שמותר להשתמש בכלי באיסור צונן: " וכן כלי שדרכו של אדם להדיחו קודם שישתמש בו, אין נמנעין מלהשתמש בו באיסור צונן ואחר כך ידיחנו וישתמש בו היתר" וכאן התיר אפילו בכלי שבלע איסור רותח) (גם מ"ש וכן משמע בי"ד סי' קכ"ב צ"ע)

וגם במה שחילק בד"מ בין היתר לח ליבש לא יצא ידי חובת ביאור הדברים שהרי הרשב"א שם מתיר להדיא לאכול בה צונן לח ע"ש ועוד שהרי הרא"ש והטא"ח לא אסרו ללוש בהן מצה אלא משום דממהר להחמיץ משמע הא אי לאו הכי היה מותר להשתמש אפילו צונן לח.

תירוץ הש"ך: אבל באמת נ"ל דמה שכי' הא"ח כלים של עובד כוכבים שהודחו יפה היינו דידיעי שהודחו יפה כגון שהדיחם ישראל עכשיו ואין ר"ל דדוקא הדחה בעינן דהא הא"ח כ"כ בשם הרא"ה והרא"ה ס"ל בספר בדק הבית דף ע"ג שהקנוח יפה הוא בכ"מ כהדח' ע"ש (וע"ל סי' י" ס"ק ט"ז) ובעה"ע מיירי בלא קנוח. דודאי אם קינח הכלי בענין שאין בו שמנונית כלל אין סברא כלל להצריכו הדח' דהא לא נגע באיסור ומה שבלע בו אינו מפליט בצונן.

ומהרש"ל פכ"ה ס"ס ע' כ' י"ומ"ש הרשב"א דסגי במלח בקער' בקנוח יפה כבר כ' הטור בשם בעה"ע דאסור בלא הדחה" עכ"ל. ותמיה לי דהרי הרשב"א גופיה פסק כבעה"ע. ועוד שהרי הטור גופיה בס' ס"ט הביא דעת הרשב"א א"ו כדפי'. ובהכי ניחא מ"ש הטור לקמן סימן צ"ד ס"ג דקדרה שנתבשל

בה בשר בחלב מותר לתת בה פירות או צונן דמשמע אפי' צונן לח וכ"כ ב"י שם ומשמע אפילו דבר שאין דרכו להדיח דומיא דפירות אלא דהתם מיירי שמקנחה היטב בתחלה.

ומ"ש התוספות והמרדכי פא"ט דדבר לח אסור להשתמש בהן אפשר דמיירי בלא קנוח א"נ והוא העיקר דס"ל דכלי חרס שאני דגם הרשב"א מודה בכלי חרס. וכמבואר שם ע"ש והט"ו אזלי לטעמייהו דס"ל בא"ח שם דאפילו בכלי חרס מותר להשתמש בהן צונן ע"ש. כן נ"ל להשוות הפוסקים יחד.

ומ"ש הארחות חיים שאינו מוציא דבר קשה יבש ביבש, היינו לאפוקי תבלין ושאר דברים החרפים לחים. וע"ל סימן קכ"א ס"ק ט' אבל אה"נ שאינה מוציאה דבר קשה אפילו לח.

מיהו כל זה בדרך עראי אבל אם בא להשתמש בהן דרך קבע אפילו צונן אסור גזירה שמא ישתמש בהן חמין וכמ"ש הרב בהג"ה סימן קכ"א ס"ה:

העולה מהאמור לדינא:

- א. ליתן דבר היתר בכלי אסור - לא מבעיא אם אינו מקנוח אלא אפי' במקנוח ואינו מודח נמי אסור ליתן בו (רמ"א קכ"א סע' ה', שו"ע ס"ט סעי' ט"ז, פרי"ח פמ"ג זבי"צ כה"ח).
- ב. בשאר כלים אם הכלי מודח מותר ליתן בו דבר היתר צונן בדרך עראי (שי"ך כאן, רמ"א שם).
- ג. בדרך קבע אסור שמא ישתמש בו בחמין (רמ"א שם, שי"ך כאן).
- ד. בכלי חרס אסור ליתן אפי' בדרך עראי שמא ישתמש בו חמין מדאין לו תקנה. ואם נתן בדיעבד בעי המאכל הדחה כיון שלא מהניא הדחה לכ"ח ולעולם פולט אף בצונן (פרי"ח פמ"ג ועוד אחרונים עיין כה"ח).
- ה. וכל זה כאשר נבלע איסור בכלי אם מחמת שנשתמשו בו חמין או בכבוש ומליח, אבל אם נשתמש בו צונן אפי' בכ"ח סגי בשטיפה והדחה ומותר להשתמש בהן אפי' חמין (עיין רמ"א י"ד קכ"א ס' ה'. ובערוך השולחן שם ס"ה ז').

- ז. בדין דבר חריף צונן בשאר כלים שבלעו מאיסור ומודחים היטב - אם הדבר חריף הוא יבש כתבלין וכדו' שרי (אוי"ח בשם הראי"ה), ומינה שאם הוא צלול אסור כגון חומץ וכדו' (שי"ך כאן, ובסי' קכ"א ס"ק י').

יח. ע"ש סעי' כ"ב ובמשני"ב (ס"ק קל"ב) לגירסת הבי"ח והפרי"ח, ובשעה"צ (ס"ק קס"ט) שכן כתוב בספרים שהודפסו בזמן מרן השו"ע וכצ"ל שהיתה גירסת השי"ך הנ"ל